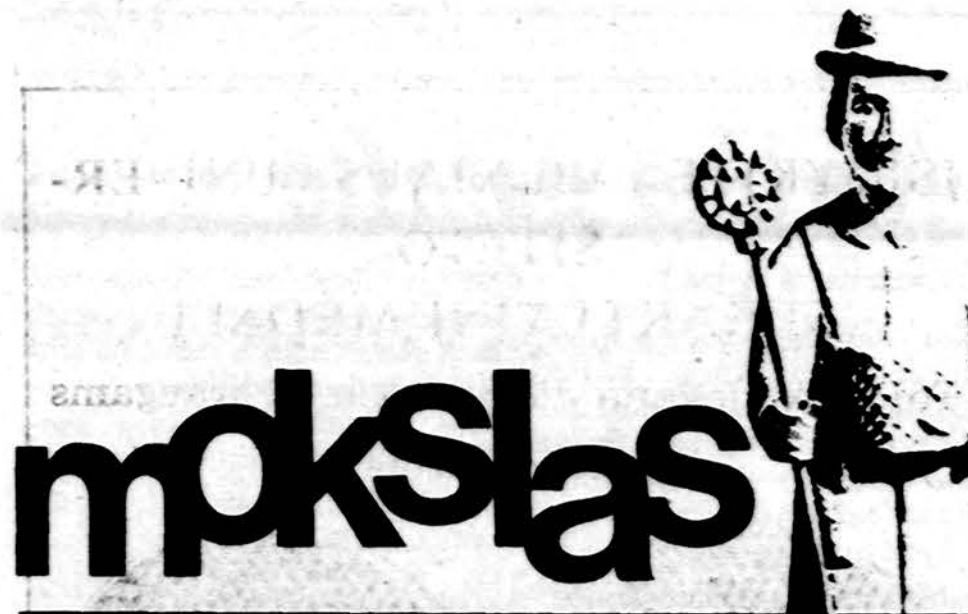

mpkšlas — menas literatūra

DRAUGAS

ANTRIOJI DALIS / 1979 METAI

LAPKRIČIO MĖN. 17 D. / NOVEMBER 17, 1979

PART TWO — Nr. 267 (42)

Šiame numery:

Unija, Vilniaus valstybingumas ir popiežius Jonas Paulius II.
Naujoji Liudo Dovydeno knyga.
Eilėraštis iš Lietuvos pagrindinio leidinio.
Išskirtinis Vilniaus universiteto minėjimas Detroite.
Sutelktinė Henri Toulouse-Lautrec'o paroda Chicagoje.
V. Kudirkos ir K. Būgos sukaktys.
Toronto volungių čulbėjimas Chicagoje.

Kertinė Parastė

Unija, Vilniaus valstybingumas ir popiežius Jonas Paulius II

Ispūdingas švento Tėvo pasirodymas Chicagoje ir nesitkėtai geras jo supratimas amerikiečių tautybių mozaikos vertas tik religinio bet ir visuomeninio susidomėjimo. Jo ilgiausias žodis liecuviška Grand Parko Mišiose, skatinantis lietuviams išlaikyti savo garbingą tradiciją, sulaukino mūsų visuomenę.

Ta aplinkybė, kad popiežius yra lenkas ir turbūt su lietuviškos kilmės pavardė, gyvai primena mums susipainiojusius lietuvių tautos santykius su lenkais. Nuo tų santykių mes buvome atsirišę nepriklausomoje Lietuvoje. Bent tie iš mūsų, kurie esame išaugę nepriklausomos Lietuvos mokykloje, jokių pozityvių ryšių su lenkiškumu neturime. Tai buvo galbūt tiksliai politinė taktika, norint atsispirti lenkiškam militarizmui, tačiau tai nebuvo istorinės realybės išraiška.

Lenko išrinkimą popiežiumi išgyvenome labai abipusiai jausmų, kurie buvo džiaugsmo, nuostabos ir susirūpinimo mišinys. Šio popiežiaus išrinkimas, norime ar nenorime, verčia mus peržiūrėti kai kurias mūsų pažiūras, liečiančias mūsų santykius su lenkiškumu. Baigdamas savo pamokslą Grand Parke, popiežius patvirtino kvietimą stiprinti tautiškių skirtingumams išlyginimą. Būto, kad popiežius į tautiškių santykių kaip į nesveiką žmonių žmonių (o jis nesivairavo suminėti ir persipėti dėl įvairių nesveikų reiškinų dabartinėje visuomenėje), galime manyti, kad tas kvietimas derinti skirtingumus liečia ir tuos konfliktus, kuriuos kelia tautiniai ir rasiniai skirtingumai.

Nėra prognozių straipsnio uždavinyje bandyti išnagrinėti susipainiojusius lietuvių ir lenkų santykius. Šio straipsnio uždavinys yra tik pradėti mąstymą šia te-

ma, iškelti kai kuriuos dalykus.

Lietuvių lenkų konflikto centrinė viršūnė yra Liublino unija. Lietuviai iki šios dienos žiūri į ją, kaip į prievartinį reiškinį, neužmirštamą ir gyvą netgi dabartyje. Lenkijos pastangos karine intervencija prisijungti Lietuvą šio šimtmečio pradžioje yra akivaizdus šios priverstinės vienybės reiškinys.

Antra vertus, ir uniją turime stengtis suprasti plačiau. Tada, kai ji buvo daroma, Paryžiuje, Berlyne ir Vienoje kilo valstybinis absoliutizmas, stengdamasis visą valstybinį gyvenimą sutelkti valdžios rankose. Lietuvos — Lenkijos respublika tuo tarpu buvo viduramžių demokratijos likutis, panašus kaip Florencijos ir Venecijos respublikos. Savo laisvėmis ji buvo akibrokštas absoliutinėms sostinėms. Varšuvos valdantys sluoksniai, matydami savo tariaimą atsilikimą ir gresiančios pavojaus, bandė ką nors daryti valdžios sustiprinimui. Jie pasirinko atsakyti dvilypės respublikos prigimties, sujungdami ją vieningais ryšiais. Tai buvo unija, nors ir be Lietuvos pritarimo.

Unija, užuot valstybę sustiprinusi, sugriovė natūralų Vilniaus valstybingumo centrą, kuris savo geografine ir istorine prigimtimi buvo natūrali atsvara Maskvos absoliutizmui. Kalbant apie Vilniaus valstybingumą, kurį mylime romantine, tautine meile, tačiau, reikia prisipažinti, kad ne tik lenkai, bet ir mes nesame suvokę šio valstybingumo paties vertingumo branduolio. Mes nesame įsigilinę į tai, kad šis valstybinis centras, net savo kilme nebūdamas krikščioniškas, sugebėjo, be ypatingos prievarios, valdyti plačiausius krikščioniškus kraštus. Šis valstybingumas

(Nukelta 2 psl.)

VYTAUTAS A. JONYNAS

Liudas Dovydenas, VASAROS VI-DUDIENIS. Išleido Algimanto Mac-kaus Knygų leidimo fondas, 1979 m. Aplanko nuotrauka Jono Dovydeno. Tiražas 800 egz. Spaudė M. Morkūno spaustuvė Chicagoje. Kongreso biblio-tekos katalogo numeris: 79-52429. Knyga kietais viršeliais, 242 psl., kaina — 6 dol., gaunama ir "Drauge".

Yra tokia ilgesinga prancūziška (gal kvebekietiška) dainelė: "Si tu savais comme je reviens de loin". (Jei tu žinotum iš ko-kių tolių aš pareinu). Kažkodėl prisiminė man tas priedainis, pravėrus L. Dovydeno naująjį novelių rinkinį — "Vasaros vi-dudienį". Liudnoka savo viršeliu leidinį, nes kėso jame nuotrau-ka, vaizduojanti kažkokią dyk-nę. Tikriausiai Pensylvanijos, tos angliakasių Lietuvos, kam-pelį.

Patrauklia savo dvasia knyga, nes girdi joj primirštą balsą žmo-gaus, kuris pareina, kaip toj dai-noj, apsukęs didelį gyvenimo ra-tą, pasipasakot, ką matęs ir gir-dejęs. Skaitytojui Dovydenas va-duo dinges. Užsikasęs vaikų liti-ratūroj. Juk ir paskutinioji jo kny-ga, tarp kitko pavadinta neįman-omu pavadinimu "Karaliai ir bulvės", buvo dar vienu forma-listiniu bandymu stilizuoti liau-dies pasakas. O tokie dalykai, versk nevertės, vis vien pritaiko-moji literatūra, sintetinis pluoš-tas.

Dvi bendro pobūdžio pastabys prašosi, prieš aptariant "Vasa-ros vidudienį". Pirmąja būtų, kad tai novelių rinkinys. Ne koks traukantis — braškantis roma-nas, sudrėbtas konkursui. Ne ko-kio jantsekianginio ilgio Pultine-vičiada, su kirbyne personažų ir galybe peripetijų. O antrąja, kad autorius, kurį likimas paženkli-no skaitytojų atmintyje kaipo kai-mo buities šlovintoja, po to kai nusiskynė valstybinę premiją už "Brolius Domeikas", anaipol nesigūžia tolimos praeties vaiz-davime. Priešingai, bando turtin-ti sužetintę medžiagą nūdienio gyvenimo vaizdais. Nėra tačiau tai palaida gyvenimo kronika, palydima daugiau mažiau verks-mingų autoriaus komentarų, kaip kad atsitiko K. Barėno "Ki-logramo cukraus" atveju. L. Do-vydenas lygiai laisvai jaučiasi se-nosios emigrantų kartos buities terene (Admirolas gieda, Tele-fonas), kaip ir pokario išievių džiaugsmų — vargių aprašy-muos (Kardinolo pati miršta, Varnėnų kondominijum). Žo-džiū, knyga nenuobodi. Ji pasižy-mi sužetintu įvairumu, spalvin-gais charakteriais ir pusėtinai sra-viu pasakojimu.

Prisidėtų dar viena, trečioji, tokio pobūdžio pastaba. Įdėmiau pažvelgus, nesama L. Dovydeno knygoj kažin ko nelaukto. Nei kompozicinių naujovių, nei ko-kio išskirtinesnio stiliaus ar žo-džio puošnumo. Pagaliau net sužetintame prastame nėra nieko to-kio, ko nebūtų bandę vaizduot

NAUJOJI LIUDO DOVYDENO NOVELIŲ KNYGA

Povilas Kaupas (1896-1978)

Is pėmirtinė dailininko parodos, vykstančios M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje

Kalnų petražas (1962)

kiti rašytojai. Didesnę apsa-ky-mų dalį sudaro lietuvių išievių buities JAV pavaizdavimai. Kitą — šuoliai į tolimą vaikystės va-sarvidį. Likutį — bandymai per-prasti turto lietuvių pasaulį, na ir ge-rokai išskrentanti iš rinkinio vi-sumos, propagandinė groteska "Uu — ūi".

Visa tai labai gimininga tema-tikai, kurią aptinkam paskuti-niam dešimtmetyje rašiusių vy-resnės kartos rašytojų prozoj — A. Barono, V. Alanto, J. Jankaus ir kitų. Bendri jiems visiems tie patys bemoliniai akordai — ne-jėga integruotis, įleisti šaknis į šio kontinento gyvenimą, netgi jo baimė, nuklydimai mintimis į vaikystės rojus pasaulį. Bet jei ir esama tematinio bei nuotaikų panašumo, jei Dovydenas, kaip ir kiti, nepagijęs nuo traumati-nių tremties pergyvenimų, ten-ka pripažinti, kad visumoje jam pavyksta pergalėti savo minori-nes nuotaikas, bent orkestruoti šio niuansuotą, subtiliau, nei-klimpstant (išskyrus tą nelemą "Uu — ūi") į didaktiką ar mora-lizavimą. Savo dvasia Dovydeno novelės labiau primena jaunes-nės rašytojų kartos — K. Alme-no (Bėgliai) ir M. Katiliškio (Apsakymai) — braižą. Skait-ytojas jaučia, kad autorius yra per-konkretus kietą Amerikos riešutą ir nelinkęs į persaldinimus bei ki-tojų retušavimą. Gal ypačiai tai

metasi į akis pirmojo apysakai-tėj — "Admirolas gieda", kur-mus pasitinka anaipol nebe Nor-man Rockwell'inė, sacharini-nė šventadienybė, kuri sumirga, sakysim, J. Jankaus pasakaitėse apie senųjų ateivių buitį, bet tikrovė, amžinai skendėjanti smurte ir sauvalej šio kontinento (This Guilty Land) panorama. Nors šis apsakymas pernelyg iš-testas, prikamšiotas visai ne-reikalingų scenų (sakysim, visas tas nesibaigiantis tarymasis su gaidžio galva), nors jo persona-žai neišryškinti ir net gerokai schematiški, vis dėlto autoriui pavyko perteikti depresijos siau-rėjimo atmosferą, parodyti socia-linius santykius. Tai bene pirmas kūrinėlis, kuriame senosios kar-kos išieviai, marmaliuoja už-teršta svetimžodžiais kalba, ne-pavaizduoti absoliučiais kalau-šais ir kur pagautas laiko ir vie-ktos koloritas. Dar gyvesnė, vaiz-dingesnė yra kita novelė, taip pat kalbanti apie antrąją dolo-ro pusę, pavadinta "Telefonu". Joje nupasakojama vienišo tėvo tra-gedija. Tiesa, ji pradama ne-vykusiai, nuvalkiotu feljetoni-niu stilium. Kažkada taip rašė Grius-Pivoša, Liūnė Janušytė, na ir šimtai pamėgdžiotųjų, ir jei tektų rasti tai "mokyklai" vardą, bene reiktų ją praminti Petrašiūnų Baroku ar kaip nors panašiai. Laimei L. Dovydenas

pamažu atsikrato tos dirbtinės, kojų kinės šnekos, ir apysaka iš-vysto ilgainiui į jautrią, pagau-nančią savo tikrovę, gyven-nimo drobę. Niekais nuėjusio an-gliakasio gyvenimo dalia atsis-kleidžia skaitytojui visame nuo-gume. Jo vieta ir sielvartas. Yra joje apšviesti puikūs scenėlių, epizodėlių. Nestinga protarpiais ir visai laukaus humoro:

"Taip mane aprūpino nume-riais. Ir skamba, jei kas pašaukia. Iš pradžių Burkutis Džio pa-šaukdavo vakare. Ale, emė žmo-gutis ir numirė. Vienoj šachtoj dirbom, anglis kasėm, sakyt, al-kūnė prie alkūnės. Paėmė ir nu-mirė. Sėdžiu vakare tamsoje — elektra brangsta kas pusdienis — o regis, suskambės, kad ir patam-sy."

Būdavo, net pašoku, griebiu tą juodą samtį, o anam gale ir atsiliepiu: "Allo, ar tai tu, smir-tos dale, Povilai Cia — Burkutis". Ir apsakys, kad jam kojas — dažniausia dešinę — attritis kirmi-puše, pavadinta "Telefonu". Joje miniu graužia, kad šuo, toks pat nusėjęs, be niekur nieko ima naktį loti vaiduoklius, kad alų, pusę butelio nugėręs, užmiršo užkūsti, kad...". Ir taip gražiai iš-sikalbam. Rūpindavausi, jei per ilgai užsiplepam. Sūnus nurami-no: "Tau nekaštuoja, kai kitas pašaukia. O tam pačiam mieste gali kalbėtis su draugais iki sū-dnos dienos. Mokestis nepakils".

Povilas Kaupas (1896-1978)

Is pėmirtinė dailininko parodos, vykstančios M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje

Beverly Shores, Indiana (1906, akvarelė, 11" X 5")

Visa novelė parašyta pirmo asmeniu. Tai tarsi ilga išpaži-nis, jaudinanti savo paprastumu ir tiesa:

"Mat tais depresijos metais vie-ko atsirado; neįėjo žmonės ma-dos knygas, žoleles nuo gumbo kreivas storas adatas apavui su-siūti, tokius geltonus miltelius boboms, kad anos nepastotų. Tie patys neįėjo ir mečius to-kiose didelėse dėžutėse, ar kaip tai pavadinsi. Tie degtukai buvę didelėmis galvomis, šnypdama rūkdamie užsidegdavo didele ug-nim, jeigu neužgesdavo pašnyp-tės, parūkęs."

Tai, va, tokių žižalų dėžutę suradusi, matyt, emė kramtyt galvutes. Prisikramtė vargšė. Tre-čią dieną pačiam vidurdieny už-geso.

Grabą pats sukaliau. Mykolas tada jau ėjo nebeatsimenu kelni-tus ir padavinėjo vinis. Atsimė-nu kaip šiandien, laiko Mykolius-kas vinį burnoj, tai ir man leng-viau įkalti seilėta. Kartais jau ir nematau, drėgmei akis apvilkuo, o Mykoliukas parodo, kur kal-ti vinį, ir kartą pamokė: "Stipriai sukalk, Alvinutė kad neiškristų. Tai, va, tu man jauno žiogo gal-va!"

Mykoliukas pateisins tėvo duo-tą vardą, nes kaip žiogas — da-lininkas nuvėžėlis blogais keliais, pridręs tėvui šunybį, paskul kažin kur dinges. Kas jį pastūmė-jo ta linkme, taip ir nepaaiški. Dovydenas dialogu vengia. Re-tai kada jo novelėse pasitaiko kaktomų, konfliktų scenų, nebent kokie šeimyniniai vaidai. Viskas dažniausiai atpasakojama "ex post".

Bet ši novelė įdomi dar ir kit-kuo. Aiškiai jaučiama, kad Do-vydenas buvo galėjęs ją užbaigt efektingu tašku 159 psl., tai yra tuoj po telefono kompanijos sunkvežimuko atvažiavimo. Taip bent būtų pasielgęs rašytojas, ištikimas klasikinės novelės tra-dicijai. Dovydenas ta menine konvencija nepasinaudoja, išs-kydamas istoriją iki galo. Šiuo at-veju, atrodytu pagrįstai, nes, įterpdamas vykusiai epizodėlius, vaizduojančius angliakasio praetis fragmentus, ir kitus bevar-niausius dinges — rekrutų, puikų charakterį Charly Brown, Ma-nerį — jis išryškina savo pagrin-dinio veikėjo dramą. Alsuoja šis kūrinių didele meile prisijaukin-tai, vienaukštei Amerikai, ir gal bene pagrindo prisimena Tho-mas Wolfe'o svajonė sukurti Amerikos mitą. Tik Wolfe'ui Dio-vas davė draugą ir patarėją Max-well Perkins asmenyje kultūrin-gą leidėją kaip rena, kuris braukė, pertvarkinėjo, suslėgė jo rankra-štus. Tokio suglaudavimo, kon-densavimo, Dovydeno novelės dažnai pasigind.

Bet ten, kur L. Dovydenas pabando, rezultatai efektingi. To-kia yra novelė "Kardinolo pati miršta". Gyvenimo iškarpių, vaizduojanti įtampą namuose, kai motina niekaip nesusitiko su mintimi, kad jos sūnus yra te-pus Vietnamo karo auka. Auto-rius taupiom priemonėm sukūrė gūdią atmosferą parodydamas

(Nukelta 2 psl.)

Liudo Dovydeno novelių knyga

(Atkelta iš 1 psl.).

mažo žmogaus gyvenimo trapumą. Vėl Amerikos tikrovė pasimato be grimo ir dažų.

Kur kas dirbtinai skamba Dovydeno žodis, kai jis bando vaizduoti jam mažiau pažįstamą aukštesnių visuomenės sferų buitį. „Mes visi jo vaikai“ atpašakuoja nutikimą, kaip sukli sekantai manevruoja, telkdamis lėšas. Nelaimei, visa istorijėlė neįtikinanti, sudaigstyta baltais siūlais, ir primena bulvarines „True Life Stories“.

Žurnalistiniu braižu parašyta, nežiūrint simpatingo rabino portreto, ir novelė „Paskutinis mazgas“, šiuokart nukaukiojanti biznierių manevrus, daktarų lupikavimą, žodžių, visokių „vertimų per galvą“. Daug visokių faktų, faktelių, bet personažai, deja, neįsimena.

Nemažiau apybraižinio pobūdžio, gal net manieringesnė už kitas, yra apyskaitė, pavadinta „Varnėnų kondominijum“. Pasakojamas nelauktai susipažįsta su gružole Emily Rozenbush, kuri, patyrusi, kad jo esama rašytojo, pveda jam parašyti jos memuarus. To dienoraščio tačiau Dovydenas necituoja. Išskyrus tai, kad užsimena vienoj vietoj turčią ištvirkavimus, kažkokias grupes sex pratybas, „bernelių valsa“. Užtat visas rašinėlis pamargintas paties autoriaus aforizmais la „Laikrodį ir kalendorių išrado didelis suktis arba bails“, „Kas galėtų būti labiau juokingai tragiška? Tai — žmogus, prikalts vinimi prie raišės“. Nepagaili jis taip pat ir šiaip samprotavimų apie raupus edamą Ameriką bei jos civilizaciją — „nuo Biblijos ligi Playboy nukeliavusią žmoniją ir sukūrusią pasturalizmą“. Pamašoma ir okultistinio elemento. Kokteilis įmankstas, bet nežiūrint visų prieštarių, Emily Rozenbush portretas lieka skaitytoji mišle. Kam ji parašė rašelyje „Sudeginkit mane kaip raganą“, lieka nežinoma.

„Vasaros vidudienyje“ yra ir žvilgtelėjimo per petį į Sovietijos buitį. Tai trumpa apybraiža, dar trumpesniu pavadinimu: „Uu — ū!“ Sakymai, kad tai Lehrstuecke, primityvoka, isteriško tono satyra, aiškinanti, kaip reikia tenai laikyti liežuvių už dantų. Net geroji šūkaut nevalia. Pasinaudodamas dialogo priedanga, autorius išpyskina viską, ką tik žino apie tarybinių generolų rokiškumą — Uborevičiaus, Šmuškevičiaus, V. Putnos likimą. Po to paivaizduoja kaip už šūkaliojimo miške Jefim Solomovič Golubenski (žydais disidentas?) atsiduria beprotnamyje. Dovydenas deguto nepagaili, bet kaip meninis kūrinys „Uu — ū!“ yra visiškai fiasco, ir jo pateikimas rinkinini laikytinas nesuipratimu.

Kaip sakė, likusių knygų dali sudaro apsakymai, kurių siužetai paimti iš tolimos vaikystės bei jaunystės dienų. „Žalmargė grįžta“ pasakoja apie nelaimingai ištekęsios už šlektos Uršulės — melsvalūpės daliją. Novelė pradeda dramatišku vaizdu, kai staiga jos tėvų sodyboj pasirodo vainiku papuošta pasoginė žalmargė. Priešingai kitoms novelėms, kuriose paprastai Dovydenas vysto pasakojimą chronologine tvarka, čia esama epizodų sklaidos, maišymo, pasibėgimo priešin, kad geriau būtų grįžti atgal... To kaleidoskopiskumo dėka Nepriklausomybės laikų kaimo buitį parodoma spalvingai ir įdomiai. Visuoj charakteriai pakenčiamai ryškiai užbrėžti. Bent nėra schemiški, kaip kad būna tais atvejais, kai prozoj rodomi kaimo ir dvaro santykiai. Naujovė yra ir tai, kad scenoj pasirodo degtindaris, gal ne per dažniausiai vaizduojamas anų laikų visuomenės šulys.

Maždaug į tą patį laikmetį nukelia skaitytoją ir šmaikšti novelė „Mano velnias“. Autorius vėl pasakoja pirmu asmeniu ūkininkaičių nuotykius, nakvinėjant klėtėse. Tenka pripažinti, kad viskas išlaikyta vienoj tonacijoj, kiek saldokų spalvų gamoj. Gal ne visai skaitytoją įtikina, kad bernelis nerimsta kailių dėl Pinčiuko kuždesių ir visokių mėnesienos žalių spindulių, bet novelė nuotaikinga, laki, turinti puikią atomazgą. Kompoziciniu atžvilgiu ji artimiausia klasikinės novelės struktūrai.

Gal vertėtų pabrėžti ir jos pažintinę vertę. Kaip bebūtų, nelaiba rasi mūsų prozos puslapiuos scenų, kur būtų atviriau vaizduojamas anų dorų dienų jaunimo „kultūrinis bendradarbiavimas“. Dovydenas tų dalykų nepabūgo, ir užtat jo novelė šelmiška ir gaivi.

Titulinė novelė „Vasaros vidudienis“ ir likusios dvi — „Sutikimas prie upės“ ir „Karalius vieversys“ atstovauja vaikystės dienų prisiminimais. Ir čia Dovydenas, kaip pasakotojas ir stilistas, sužeri visu savo talentu. Tai proga autoriui sodriai pavaizduoti dirnavonėn einančio samyšius, ar tvirtais teptuko pabraukimais užfiksuoti sutiktu kaidais — žmonių portretus — Dėdės Julijono, to „seno vaiko“, nuostabą keliančio savo vikrumu, zakristijono, pagaliau elgetos Karaliaus. Tai proga taip pat prisiminti, ką tie seniai pasakoriai jam

buvo kalbėję. Savaip pagražindami, savaip nuspalvindami kad ir tokią M. Gorkio novelę „Žmogus“, kuri čia atpasakojama „Sutikime prie upės“.

Brandžiausia ir patraukliausia iš šių novelių yra „Karalius ir vieversys“. Dovydenas vėl grįžta prie ubago Karaliaus, to lauko ir šilų valdovo, ir vaizduoja jo paskutines dienas, jei ne valandą, „Mano dūdos sudūduotos, švilpynės prašvilptos“, nujaus-

Povilas Kumpas

Erdevilavų stotis (34" X 23", aliejaus ir dailininko pomirtinės parodos, šiuo metu vykstančios M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje

damas, kad ateina paskutinioji, taria Karalius berniukui, kuriam pavesta juo rūpintis. O jam tas perkaš, plepus senis vien įkyri našta, nes ji vilioja pasprukt pas kepančius bulves piemenis. Žaisdamas tuo kontrastu tarp vaiko psichologijos ir skubančio išsakyti savo gyvenimo patirtį senuko, Dovydenas sukuria itin pakilių, lyrišką apsakymą.

„Aš gerai žinau. Karalius eina vienas per svetį ir neturi namų“, rašo Dovydenas toj novelėj. Ir iš tikrųjų Karalius — poeto žingsnius aptinkam net ir tose novelėse, kuriose autorius vaizduoja Amerikos išeivių buitį. Jo profilis šmėkšteli visur, nes ir Shakaly, ir Charly Brown, ir Levonas Pipčius, sprunką iš Viržinijos, kur paliko sėdinčią prie stalo Dipresiją, visi jie benamiai, jo broliai. Ir todėl, nežiūrint iš keltų trūkumų, novelių rinkinys „Vasaros vidudienis“ yra patraukli, savita ir šilta knyga.

Sutelktinė Henri Toulouse-Lautrec'o paroda Chicagoj

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Šių metų spalio 4 d. Chicago Meno institute buvo atidaryta prancūzų dailininko Henri Toulouse-Lautrec (1864—1901) meno kūrinių paroda, kuri čia tęsis iki gruodžio 2 dienos.

Dailininkas Henri Toulouse-Lautrec gimė Albi, Prancūzijoje. Jo tėvas buvo kilmingas, savo praeities šaknis atkasęs net iki paties Karolio Didžiojo laikų, rodančių Tulūzės grafų gimine. Jaunuolis Henri užaugo labai pasiturinčioje aplinkoje. Kadangi jo tėvas nieku kitu neužsiėmė kaip tikrai medžioklinėmis pramogomis, todėl norėjo, kad ir sūnus pasektų jo pėdomis. Bet likimas buvo kitoks. Henri, būdamas trylikos metų, nukrito nuo arklio ir susilaužė abi kojas. Po šito nelaimingo atsitikimo sustojo normalus kojų vystymasis, kai tuo tarpu jo visas kūnas augo normaliai.

Henri de Toulouse-Lautrec (prancūzas, 1864-1901)

Divan Japonais

is sutelktinė dailininko paroda Chicago Meno institute

maliai. Užaugęs, Toulouse — Lautrec paliko visam gyvenimui deformuotą, su neproporcingai trumpomis kojomis. Po šito nelaimingo įvykio tėvas nebekeipė daug dėmesio į savo sūnų, kadangi jis nebetiko jodinėjimui ir sportui. Nusivylęs sūnumu, tėvas jį laikė gyvenime niekam tikusiu. Tai motina buvo ta geroji slaugė, kuri prižiūrėjo ir rūpinosi sūnumi lojoje. Ji pati mokė jį kalbų, padarino jį mene. Dar vaikas būdamas, būsimasis dailininkas labai gerai piešė gyvulius, kadangi jo pirmasis mokytojas buvo kaip tik gyvulių piešėjas. Henri Toulouse — Lautrec mirė vos 36 metų, o motina dar gyveno visą ketvirtadalį šimt-

mečio ir sulaukė savo sūnaus garbei įsteigto meno muziejaus jo gimtinėje Albi.

Dailininko Henri Toulouse — Lautrec meno kūriniuose svarbiausią vietą užima žmogus. Pradėjęs savo pirmuosius kūrinius tapyti žmones, ir baigė ta pačia tema. Skirtumas tik toks, kad pirmieji yra pozuotojai, o vėlesnieji yra pačiuoti įvairiose gyvenimo situacijose. Dailininkas — labiausiai yra pagarsėjęs kaip teatro scenos ir teatro publikos portretistas. Kadangi pats menininkas beveik visą gyvenimą praleido naktiniuose klubuose ir teatruose, todėl ir matome jo kūriniuose scenos žmones: šokėjas, dainininkas bei jų gerbėjus. Nors pats dailininkas buvo gamtos nusiskriaustas, tačiau jo atvaizduojami žmonės jis nerodo jokios neapykantos ar pagiežos. Jis mėgo gyvenimą ir linksmybes ir tai labai stipriai perduoda savo kūriniuose, nors toks gyvenimas ir ne visiems yra patrauklus. Savo kūriniuose jis nekritikuoja ir neteisia atvaizduoto gyvenimo. Jis tik matė nemalonius gyvenimo faktus ir juos užfiksavo. Pasirinkęs šitą nerūpestingą gyvenimą, jis niekada ko nors kito nedirbo, visai nesirūpino kasdieninių gyvenimu, jam visada buvo šventė.

Kavinės, cirkas, arklių lenktynės ir teatras buvo Toulouse — Lautrec mėgiamiausios pramogos. Savo kūriniuose jis pagauna ne tik ano meto kabaretinio naktinio gyvenimo garsenybes: dainininkes, šokėjas ir artistes, bet taip pat ir žiūrovus tokiame judesio momente, kuris labiausiai atskleidžia tų žmonių charakterį. Toulouse — Lautrec pasisavino iš savo mėgiamo dailininko Degas staigius, netikėtus figūrų nukirtumus. Scenos žmonės pa-veikluose matome iš žiūrovo perspektyvos taip, kad kartais jie mums atrodo kreivi, nenatūralūs.

Dailininkas Toulouse — Lautrec taip pat labai buvo veikiamas japoniškojo meno. Ši įtaka

ypač jaučiama jo plakatuose, kuriuos sukūrė garsiajam Paryžiaus Moulin Rouge. Šie plakatai yra dviejų dimensijų, be perspektyvos, nesimetriški, dekoratyvūs, žmonių figūros plakato kraštuose nukirstos. Visur platus, ryškiai apibrėžti, plokščių spalvų lopai. Garsus yra jo meno kūriny „Šokis Moulin Rouge“. Labai išraiškūs yra šokėjos perdėti judesiai, kuriais dailininkas išgauna nepaprastą judrumą ir gyvumą.

Toulouse — Lautrec nebuvo poetiškas dailininkas kaip kiti impresionistai menininkai. Jis buvo realistas. Jis netapė gamtovaizdžių grožiomis, turtingomis spalvomis, bet tapė realų, naktinį gyvenimą. Prancūzų meno istorijoje Toulouse — Lautrec yra tur būt geriausias šio Paryžiaus naktinio gyvenimo užfiksuošanas. Palikti piešiniai, plakatai, spalvotos litografijos, aliejai virškiaustas, tačiau jo atvaizduojami žmonės jis nerodo jokios neapykantos ar pagiežos. Jis mėgo gyvenimą ir linksmybes ir tai labai stipriai perduoda savo kūriniuose, nors toks gyvenimas ir ne visiems yra patrauklus. Savo kūriniuose jis nekritikuoja ir neteisia atvaizduoto gyvenimo. Jis tik matė nemalonius gyvenimo faktus ir juos užfiksavo. Pasirinkęs šitą nerūpestingą gyvenimą, jis niekada ko nors kito nedirbo, visai nesirūpino kasdieninių gyvenimu, jam visada buvo šventė.

Henri de Toulouse-Lautrec (prancūzas, 1864-1901)

is sutelktinė dailininko paroda Chicago Meno institute. Nuo paveikslo centro kiek dešiniau profiliu matyti ir paties Toulouse-Lautrec autoportretas.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.).

turėjo tiek pagarbos įvairioms tautinėms kultūroms, kad jos natūraliai grįžo į Vilnių.

Norint išsiaiškinti, kad Rusijos tautos natūraliai linko į Vilnių, užtenka paskaityti nors ir Rusijos bylinas. Iš jų matyti, su kokia pagarba jos kalba apie „Lietuvos karalių“.

Stai kaip viena bylina (liaudies poema) apdainuoja rusų kunigaikščio Dunojaus Ivanovičiaus pasidavimą Lietuvos karaliui.

Jisai nueina pas lietuviškąjį karalių.

Nuejęs žino karališkuosius papročius:

Nereik žegnotis, nereikia melstis,

Tik iki žemės reik pasilenkti — „Sveikas, tėveli, drąsiosios Lietuvos Karaliau“.

(Cit. iš Lietuviškasis karalius ir jo giminė, išvertė Jonas Jonyla Zilius, Klaipėda, 1928 m., 39 — 40 psl.).

Toliau baladė pasakoja, kaip Lietuvos karalius jį svetingai priima. Atkreipkime dėmesį ne į tai, kad šiuose politiniuose santykiuose nėra religinio momento, bet į tai, kad čia nėra krikščioniškos kultūros, nors vienas iš partnerių jau yra krikščionis. Nepaisant to, santykiai yra giliai žmogiški. Nepasakytą, kad šis susitikimas buvo Vilniuje. Greičiausiai šis epizodas yra dar iš prieš gediniminių eros laikų. Mintis, į kurią čia norime atkreipti dėmesį, yra ta, kad Lietuvos valdovas turėjo pozityvią tarptautinio valstybingumo idėją, kuri rusų žmonėms buvo priimtina ir kuri savo viršūnę pasiekė gediniminių valstybingume. (Kokia yra šio valstybingumo kilmė, yra klausimas, prie kurio norėtumė sustoti atskirai).

Šio valstybingumo šaknys būmą pakirstos Liublino unijos. Ir to pasekmės buvo žalingos ne tik Lietuvai, bet ir Lenkijai.

Bet ką bendro su visu tuo turi mūsų popiežius Jonas Paulius (II) Jis turi į tai pozityvų atsakymą. Popiežius nėra dirbtinio centralizmo šalininkas. Tai jis yra paliudijęs savo studijoje apie „Veikiantį asmenį“, kuri buvo lenkiškai išleista pirma negu jis buvo išrinktas popiežiumi ir kurios angliškas vertimas išėjo jau

po jo išrinkimo. Vienoje šios knygos vietoj jis kalba apie „kaip reikia stengtis palaikyti santykius ir bendradarbiauti su tokiomis veiksniais, su kuriais bendradarbiavimas nėra lengvas“.

Kalbėdamas apie solidarumo principą visuomeniniame gyvenime, popiežius rašo: „Solidarumas apsaugoja, kad nebūtų pažeistos kitų žmonių teisės ir pareigos, pagrobiant tai, kas priklauso kitiems“ (The Acting Person, 285 psl.). Dar aiškiau mūsų ir lenkų santykių problema užmėna šitoks jo sakiny: „Užimti dalį pareigų ir uždavinių, kurie nėra mano, yra vidiniai priešinga bendruomenės esmei“ (285 psl.).

Šie pareiškimai, paimti lietuvių ir lenkų istorinių konfliktų fone, atrodo ne tik kaip teisingas visuomeninio principo formulavimas, bet ir kaip mums priimtina bazė mūsų santykiams su lenkų tauta išlyginti.

Būtų galima cituoti apskaitietų iš popiežiaus knygos, kurioje jis kalba apie tai, kad ne nuomonių skirtumai neturi pakenkti visuomeninio solidarumo, ir visuomeniniuose santykiuose besireiškianti pozicijų įvairobė iš esmės yra solidarumo apraiška, kuri yra toli nuo to, kad nepripažintų bendro gėrio ar reikalo jame dalyvauti, priešingai, ji reiškia jo teigimą“ (286 psl.).

Tiesa, kad Vilniaus valstybingumas sudarė opoziciją Lenkijos valstybingumui ne vienu atžvilgiu. Tačiau, nepaisant viso nepatogumo, pozityvią opoziciją, pasak popiežiaus, reikia pakęsti. „Nėra abejonės, kad opozicija gali žmonių bendradarbiavimą padaryti ne tokį lengvą ir jį apsunkinti, tačiau niekada nereikia jos naikinti ar apsieiti be jos“ (287 psl.). Savo knygos skyryje apie objektyvų visuomeninį dalyvavimą popiežius užbaigia šituo sakiniu: „Atrodo, kad konstruktyviam bendruomeniniame gyvenime dialogo principas turi būti išlaikytas, nepaisant kliūčių ir sunkumų, kurių gali pasitaikyti šiame kelyje“ (287 psl.).

Popiežius su šitokiais visuomeniniais principais gali būti priimtinas tarpininkas išlyginti susipainiojusiems santykiams tarp lietuvių ir lenkų tautų.

V. Bedvi

Nauji leidiniai

• LIETUVIŠKOJI TARYBINĖ ENCIKLOPEDIJA. Ketvirtas tomas Gariga-Jančas. Vyr. redaktorius — filolog. kand. doc. J. Zinkus, redaktorius pavad. V. Kvietkauskas ir A. Trakymas. Atsakingsis sekret. — B. Kurkulis. Naujasis tomas 640 psl., gausiai iliustruotas, vietomis ir spalvotomis iliustracijomis. Amerikoje už tomą reikia mokėti 23

dol. 60 centų. Žiūrint į tome apžvelgiamąs griežtųjų mokslų sritis, duomenys pateikiami, kiek ten sugadama, tiksliai. Tačiau humanitarinių mokslų sritys visos yra tempinė tempiančios ant marksistinio ir rusiško kuralio. Chronologine kryptimi einant vis arčiau į dabartį, toji tendencija labiau ir labiau viską daro.

Tome yra ir viena kita pozicija, liečianti mūsų šiandieninę išeiviją ir išeivius. Bent trumpai tome yra paminėti: Juozas Grinius, Jonas Grinius, Kazys Grinius (buv. prezidentas), kun. Stasys Yla, dail. Vytautas Ignas (idėta spalvota jo darbo nuotrauka „Gyvybės medis“). Prie dab. no Vakarų gyvenančio vis pridedama frazė „dalyvauja antitarybinėje veikloje“; jį nuotraukų neduodama.

Kiek aplamai visa ši lietuviškąja pasivadinti enciklopedija yra sunkte persunkta grynai rusiška medžiaga, iliustracijai būna suminėtas vienas šio numerio faktas. Imkime žodžius Ivanas ir Ivanovas. Išeivijoje išleistoje „Lietuvių enciklopedijoje“ tiems žodžiams tenka 16 pozicijų. Pasaulinė „Encyclopaedia Britannica“ tiems žodžiams skiria tik 7 pozicijas. Gi „Lietuviškoji tarybinė enciklopedija“ skaitytojui Ivano ir Ivanovo pakla net 40 pozicijų.

Išskirtinis Vilniaus universiteto minėjimas Detroite

Tur būt jau laikas mums su V. Mykoliaičiu — Putinu pagirinti: „Užgeso žiburiai. Nūtilo mūsų puota...“ Turio galvoj Vilniaus universiteto 400 metų sukaktuves. Kad jau puotavim! Apskritus metus, jei ne ilgai. Ir okupuotoj Lietuvoj, ir išvytoj. Kurį tik Lietuvos žurnalai, žėpaimsi, vis — Vilniaus universitetas. Kurį tik mūsų žurnalai ar padoresnį laikraštį Vakaruose — Vilniaus universitetas, universitetas, universitetas. Prieš mokslinei, istorikai, pagandininkai, rašytojai, buvę studentai, žurnalistai. Apie visus ikūrėjus ir „atkūrėjus“, nuo Stepono Batoro, iki Lenino, iki Kapuskos, iki Pilsudskio ir Hitlerio. Apie rektorius, nuo Petro Skaragos, iki Jono Kubiliaus. Paskui tenajos praužė minėjimų mitingai, o čia, Vakaruose — simpoziumai ir akademijos. Su spalio, rugsio, viskas užsibaigė, ar bent turėjo užsibaigti. Belieka reportierų ataskaitos, o po savaitės ar mėnesių visiškos ramybės tegu pasiraiztoja rankovės bibliografai.

Detroite sukaktis paminėta du kartus. Pirmasis minėjimas Dievo Apvaizdos parapijos kultūros centre įvyko 1979 m. spalio 13 — 14 dienomis. Tai buvo renginys mūsų visuomenei. Ir jis šiame dienraštyje aprašytas. Antrasis toje pat vietoje surengtas už pusantros savaitės, spalio 25-tosios vakarė. Nors į jį irgi visi galėjo patekti, bet tik su pakvietimais. Jie kam mano reportažo antraštę pasirodė pagyruoška, tai gal būtų būtų pakeis, rašini pėrskaitę iki galo.

Planuota pakviesti apie 50 amerikiečių ir apie 100 mūsų tautiečių, o jei pirmųjų skaičius kiek keistųsi, tai bet kuriuo atveju išlaidų dviejų trečdalių lietuvių proporcią. Kodėl? Amerikiečiai — svečiai tik už aštuonius dolerius, kiekvienas atnešęs po 15 dolerių — jų vaišintojai. Amerikiečiai — plačios apylinkės mokslo židinių vadovai, profesoriai, šiaip kultūrininkai ir medijos atstovai; lietuviai — gerų norų žmonės iš įvairių visuomenės sluoksnių. Šitaip kviesta. Amerikiečiai susirinko visi, išskyrus medijos žmones, viso apie 40. Lietuviai, išlaikę dviejų trečdalių proporcią, buvo daugiausia iš vidurinėsios kartos ir vietinius universitetus baigę, bet dalyvavo ir vyresniųjų, ir tautiniais rūbais pasipuousių žydinčių studentų.

Pobūvis prasidėjo planuotu kokteilų pusvalandžiu, bet tas pusvalandis padvigubėjo. Ne todėl, kad nuo baro būtų negalėję atsipiešti. Nel Kavinės sienos, išpuosios meniškai spalvotos grafiškos paveikslais, traukė kiekvieną aki. Tarp baltai dengtų stalų nardydami, vaišintojai mazgė pažintis su amerikiečiais svečiais (ant krūtinių visi turėjo korteles su vardu ir pavarde). Kokteilijus į rankas paėmė, daugumas suko į salės pusę. Kad tūkstancio vietų kultūros centro salė neprapultume, tik jos dalis šviesiais stendais buvo atitverta ir prie kavinės prijungta. Prie stendų išdėstyti stalai. Kairėje — gintarai ir kitokie lietuviški puošmenys. I dešinę — Broniaus Kvėklo neįkainojami turtai — tiesiogiai su Vilniaus universitetu, ar aplamai su Lietuvos kultūra amžių slinktyje surišti eksponatai. Rengėjai ir jų talkininkės — tautiniais rūbais studentės, svečiams teikė informacijas. Ne po stiklais tos visos 16-to, 17-to ir

ALFONSAS NAKAS

vėlesnių amžių knygos. Buvo leista jas paliesti, net paskaityti. Susidomėjimas nepaprastas. Stikluose tirpo kokteilų ledas. Prie baro jokios kamšaties. Vis žiūrėta, sklaidyta, stebėta. Mažose būreliuose šnekučiuotasi.

Sėdant vaišėms, rengėjų pasirūpinta, kad prie stalų vėl būtų pradžioje minėta proporcią. Programos vadovas dr. Kest. Keblys nepagaliojo humoro visiems gerai nuteikti. Po kun. Viktoro Kriščiūnevičiaus maldos turėjo prasidėti vakarienė, bet vienas garbingas svečias, skubėdamas kitur, panoro pasveikinti. Tai buvo šimtamečio Detroito vokiečių savaitraščio „Die Abendpost“ leidėjas, Wayne valstybinio universiteto valdytojų tarybos narys Kurt Kydel. Džiaugdamasis Vilniaus universiteto sukaktimi, jis nepamiršo lietuvius pagirti ir už puikų reprezentacinį lietuvių kambarį Wayne un-te.

Vakarienės metu, tarp kitų karštų patiekalų, kvėpėjo ir Sofijos Dryžienės baltutėliai cypelinai. Tušėją raudono cypelinai vėl ir vėl buvo papildomi. Iš kažkurios „strateginės“ vietos salės gilumoje liejosi lietuviškų plokštelių muzika. Imlūs amerikiečiai akademikai domėjosi viskuo, nuo lietuviškų papročių iki valgių pavadinimų.

Vakarienę užbaigus, dar kavą gurkšnojo, dr. K. Keblys grįžo prie mikrofono. Pakviestas dr. Le-

onardas Gerulaitis, Oakland universiteto istorijos profesorius, trumpai nušvietė Vilniaus un-to steigimo aplinkybes. Sekė susipažinimas su pačiais iškilniais svečiais. Jie K. Keblio pašaukti maždaug tokia tvarka: prof. Wade Ellis, Marygrove kolegijos prezidentas; lietuvių kilmės Ron Jursas, Executive Director — Michigan Higher Education Assistance Authority (atsiprašau, bet šitokio titulo neišdrįsau versti); prof. Vainutis Vaitkevičius, Wayne valstybinio un-to onkologijos departamento direktorius, tarp tautinio garso onkologas, Vilniaus un-to svečias paskaitininkas 1970 metais; dr. Leonas Bajorūnas, buvęs Vilniaus un-to dėstytojas; dr. Andrew Ehrenkreutz, University of Michigan istorijos profesorius, buvusio Vilniaus un-to profesoriaus ir vėliau rektorius lenkų valdymo laikais šūnus. (Čia supažindinimas minučių nutrukta Dr. Ehrenkreutz ateina prie mikrofono ir tarią žodį. Prisipažinęs, kad jis — lenkų kilmės amerikietis, kad vaikystę praleidęs „in Vilnius“, ne Vilno, apgaliojo pavergtųjų kančias ir karštai šaukė, linkėdamas, kad išsivadavusi iš bolševikinio jungo laisva Lietuva galėtų džiaugtis laisvu Vilniaus universitetu. Žinoma, toks jo siurprizinis pareiškimas sukėlė plojimų audrą). Toliau: tėvas Malcolm Carron, S. J., Detroito un-to kancleris, buvęs un-to prezidentas; kun. dr. Leonard Chorbait, St. Mary's kolegijos prezidentas (jaunutis, gal puskapio metu, puikiai iškalbą lenkiškai); prof. Guy Stearn, Wayne valstyb. un-to rektorius; James Collins, Southfield miesto tarybos prezidentas; Vytautas Kutkus, JAV LB krašto valdybos

pirmininkas; ir Algis Rugienius, LB Detroito apyl. pirmininkas.

Su pačiu svarbiausiu svečiu, minėjimo pagrindiniu kalbėtoju, Detroito un-to prezidentu, tėvu dr. Robertu A. Mitchell, S. J. supažindino paties un-to psichologijos departamento direktorius, prof. dr. Justinas Pikūnas, dr. Mitchell užtruko apie 12 minučių, iš dalies kalbą spartokai, bet aiškiai skaitydamas. Prie jo kalbos grįšime, reportažą užbaigus.

Kad amerikiečiams nepasirodytume kokiais molio motiejais, minėjimą užsklendė visi neblogai sugiedodami „Gaudeamus igitur“ pirmąjį ir trečiąjį posmą. Žinoma, gal nebūtų taip gerai sekęsi, jei visas „Gaudeamus“ nebūtų puošęs paskutinio programos puslapio.

Dabar jau galiu atskleisti, kad minėjimą surengė LB Detroito apylinkės valdyba ir išsijusę dirbo, alfabeto tvarka, šie jos nariai: Violeta Abariūtė, Antanas Janušis, dr. Kestutis Keblys, Danguolė Majauskaitė — Houston, dr. Vytautas Majauskas, Liūda Rugienienė, Algis Rugienius (pirmininkas) ir Narimantas Udrys. Patalpas tikrai meniškai išpuošė ne valdybos narė, dailininkė Stasė Smalinskienė. Be abejo, buvo daugiau talkininkų, bet visus įvardyti neįmanoma. Daugiausia rizikavo (ateis — neateis?) dr. V. Majauskas, vicepirmininkas — parengimų vadovas.

Nors didžioji spauda šiam renginiui liko akla ir kurčia, bet tai nelaikyta dideliu nuostoliu. Pamatė ir išgirdo tie, kuriems labiausiai rūpi — akademikai.

Grįžkime prie University of Detroit prezidento, dr. Roberto A. Mitchell, S. J. kalbos. Ji pavadinta: KATALIKŲ UNIVERSITETAI: GYVOJI TRADICIJA. Čia pateiksiu tik jos metmenis.

Pastebėjęs, kad ir Vilniaus ir Detroito universitetai turi daug ką bendro, nes abu įsteigti jėzuitų, pažadėjo mesti žvilgsnį į tris diskretiškus istorijos momentus.

Viskas prasidėjo Sicilijos mieste, Mesinoje, 1547 metais. Ignacas Lojola, tuomet mažo, tik ką įkurto jėzuitų ordino generolas, buvęs paprastas steigti kolegiją jaunų vyrų pasauliečių auklėjimui. Sutikęs ir darbą pradėjęs. Pasisekimas buvęs toks nepaprastas, kad laike 50-ties metų jėzuitai jau vadovavę 245 mokykloms ne vien Europoje, bet ir Indijoje, ir Japonijoje, ir Kuboje, Meksikoje bei Filipinuose. Viena iš tokių institucijų buvusi 1570 metais Vilniuje įsteigta kolegija, kuriai popiežius Grigalius XIII 1570 m. spalio 30 suteikęs univer-

Skulpt. G. Jokūbonas

Pirchpio motina — Lietuva

Nuotr. N. Sakalauskas

LIETUVA

J. PAPIEVIS

*Cia mano tėviškė — palaidota tėvynė,
Jos pilkapiai, mūžinkapiai, kapai.
Cia mano tėviškė — palaiminta tėvynė
Su laisvės prošvaisimais, žydėjusiom trumpai.*

*Cia mano tėviškė — šviesioji mano,
Su knygnešiu, sukilėliu šviesa.
Cia mano žemė — žemė partizanų,
Atgimstanti gentainių šviesoje.*

*Cia mano tėviškė — be prieglaudos žaltvykštė,
Sušvintanti ir dingstanti ilgam.
Cia mano žemė — mano išdavystė,
Tarp kryžkelių begėdiškai nuoga.*

*Cia plaua smuldeį savo prakeikimą
Krauju pakrikštyti strybų vaikiai,
Cia tavo tėviškė,
Jos trapųji likimą
Tu akys kaip asarą laulat.*

(Eilėraštis iš Lietuvos pagrindinio leidinio —
“V a r p a s”, 1979m., Nr. 7)

siteto vardą ir lotyniškai pavadinęs „Alma Academia et Universitas Vilmensis Societatis Jesu“.

Daug jaunesnė šios tradicijos tęsėja buvusi tik beveik po 300 metų, 1877-aisiais, jėzuitų įsteigta Detroito kolegija, 1911 m. Michigano valstijos patvirtinta „Detroito universiteto“ vardu.

Ignacas į vieną unikalių kelių suvedęs tris takus, kurie visada randami katalikų aukštojo mokslo tradicijoje. Pirmasis iš visų trijų tai pagarba mintijimui (respect for the mind). Vadovaujamasis asmeniškai patirtimi, jis paakstinęs intelektualinio gyvenimo vystymą per senųjų klasiškų literatūros studijas, per filosofiją, visu pirma formuotą Aristoteliui, per teologiją, kurioje pirmavo Sv. Tomas. Antra, jis (Ignacas) tvirtai tikėjęs, kad realybei priklausio vienybės pradmuo ir suprantamumo pradžia, kuriais jam buvę ne kas kita, o krikščioniškasis tikėjimas. Ir trečia, Ignaco švietimo sistema reikalavusi studento asmeniško paruošimo išgyventi tikėjimą ne kaip prieštaraujantį intelektualiniam aktyvumui, bet kaip širdį ir sielą, kuri akademiniams pasauliui teikia vidinę šilumą.

Antrasis istorijos momentas — 1851-ji metai. Airijos katalikų universiteto rektorium tampa konvertitas iš anglikonų, kardinolas John Henry Newman. Jo skelbiamos mintys apie akademinį auklėjimą buvę irgi labai panašios į Ignaco Lojolos. Paskaitininkas jį gausiai cituoja arba atpasakoja, bet čia viso to nebekartosim. Trečiasis momentas — 1979-ji metai. Washington, D.C. Amerikos katalikų universitetų prezidentams kalba Jonas Paulius II. Ir jo kalboje buvę tos pačios trys temos, kurias skelbė Ignacas ir Newmanas. Čia vėl paskaitininkas teikia kelias citatas.

Pabaigoje kalbėtojas vėl grįžo prie Mesinos kolegijos, Vilniaus ir Detroito universitetų. „Mes matėme nuostabių dalykų, kai jėzuitų švietimo (education) srautas įsijungė į didelę upę, kuri vadinasi katalikų universiteto auklėjimo tradicija. (...) Aš taip pat viliojau, kad religijos studijų laisvė ir krikščioniškos bendruomenės gyvenimas vėl sugrįš į puikų Vilniaus universitetą taip, kad jis vėl galės džiaugtis gyvąja tradicija, kuri įgalino jo įkūrimą prieš keturis šimtus metų“. Cituotu sakiniu dr. R. A. Mitchell, S. J. kalbą baigė.

Nauji leidiniai

● **KRAŠTOTYRA, IX knyga.** II dalis, Vilnius, „Minties“ leidykla, 1979 m. Lietuvos paminklų apsaugos ir Kraštotyros draugijos parengtas straipsnių rinkinys. Knyga 144 psl. Ats. redaktorius Konstantinas Surblys. Spaudai parengė: R. Batūra, J. Jarmalavičius, Pr. Jokimaitienė, V. Morkūnas, K. Račkauskas, J. Stankus, M. Tamošiūnas, A. Vagnas ir G. Arlauskienė (ats. sekretorė).

Šalia visai bolševikinių, tiesiog tempte tempimų raštų leidyne yra apšviesti ir tokių, kurių interesas yra grynai kraštotyrinis, turintis mokslinės, išiekančios vertės. Štai viena kita tema: Knygnešių veikla Šiluvoje (Alf. Vaišvila); Kapinynas Zastaučiuose (L. Kučikienė); Darbinės rogės (J. Laniauskaitė); Senoji ir dabartinė Aukštadvario apylinkių bitininkystė (L. Piškinitaitė); Žvejyba Sylio ežere (J. Andriusevičius); Žylakių kaimo sodyba (A. Jonušas); Kultūros veikėjas, kalbininkas Jurgis Slapeilis (K. Umbražiūnas); Paulius Galaunė ir šiaulių „Aušros“ muziejus (V. Vaitiekūnas). Ypač daug vietos skirta Varduvai (Zemaičių Kalvarijai) ir jos apylinkėms. Straipsniuose paliesta Varduvos ir apylinkių priešistorinė, istorinė ir dabartinė buitis įvairiais aspektais. Ir štai viena, bet dabartiai būdinga detalė. Česlovas Kudaba, rašydamas apie Varduvos apylinkių gamtovaizdį, užsimena ir tenykščius peizažus apdainavusių, iš ten pat kilusių poetų Vytautą Mačernį. Net pacituoja pusantros eilutės iš jo „Vizijų“, kalbėdamas apie suartus laukus, „... rytmečio tyloje paskendusius / Kai jie, prieš saulę tekančią suklupę, rymojo tylūs“. Čia eilutė grubiai falsifikuojama tiek minties, tiek eiliavimo prasme. Poeto originalo eilutė yra tokia: „Kai jie, prieš saulę tekančią suklupę, rymojo tylūs“. Čia eilutė grubiai falsifikuojama tiek minties, tiek eiliavimo prasme. Poeto originalo eilutė yra tokia: „Kai jie, prieš saulę tekančią suklupę, rymojo tylūs“. Čia eilutė grubiai falsifikuojama tiek minties, tiek eiliavimo prasme. Poeto originalo eilutė yra tokia: „Kai jie, prieš saulę tekančią suklupę, rymojo tylūs“.

● **WORLD LITERATURE TODAY, Volume 53, Number 3, Summer 1979.** A Literary Quarterly of The University of Oklahoma. Editor: Ivar Ivask, 630 Paragon Oval, Room 110, Norman, OK 73019.

Šis pasaulinės literatūros temoms ir apžvalgoms skirtas žurnalas yra tiesiog nepaaiminomas, kuris domisi grožine literatūra ir nori pasekti šiandieninę jos raidą.

Puošnaus ir didelio formato žurnalo numeriai turi apie 200 psl. Metinė prenumera — 13 dol. 50 centų. Užsisakant dviems metams — 25 dol. Pavienio numerio kaina — 5 dol. Žurnalo administracijos adresas: 1005 Asp Ave., Norman, OK 73019.

Didžioji naujo numerio dalis yra skirta prancūzų poetui Yves Bonnefoy. Įvairūs autoriai rašo apie jį ir jo kūrybą. Naujų knygų puslapiuose recenzuojamos šios mūsų knygos: Vladas Slaitas „Nesu vėjo malonėje“ (R. Šilbajoris) ir Alberto Zalatoriaus Vilniuje redaguota ir išleista „lietuvių iktarybinės novelės“ antologija, pavadinta Juozo Grušo vienos novelės vardu — „Už saulę gražesnis“ (Violeta Keleras).

● **Milda Kvietytė, PETELIŲ SALA.** Pasakos ir vaizdeliai vaikams. Ilustruoto dail. Ado Korsakaitė - Sutkuvienė. Išleido Pasakų fondas, 6540 S. Campbell Ave. Chicago, IL 60629. Spausdino VI. Vijeikio spaustuve Chicagoje. Leidinys didesnio formato, 64 psl., Knygelėje yra atduoni sklandžiai ir gyvai skaitomi apsakymėliai vaikams. Jų temoms šiandieninės, bet ir vietinės gražiai supintos su lietuviškuoju aspektu. Knygelės kaina — 4 dol.

18 Vilniaus universiteto minėjimo Detroite. Nuotraukoje matyti Detroito universiteto profesorius dr. Justinas Pikūnas, Detroito universiteto prezidentas kun. dr. Robert A. Mitchell, S. J., ir Malcolm Carron, S. J. Nuotr. J. Urbono

19 Vilniaus universiteto 400 metų sukakties minėjimo, surengto Detroito spalio 25 d. Nuotraukoje iš kairės į dešinę matyti: dr. Kestutis Keblys, prof. dr. Leonas Gerulaitis, adv. Algirdas Ambroz, Detroito universiteto prezidentas kun. dr. Robert A. Mitchell, S. J., Liūda Rugienienė, Lietuvių Dievo Apvaizdos parapijos klebonas kun. Viktoras Kriščiūnevičius ir JAV LB Detroito apylinkės pirm. Algis Rugienius. Nuotr. Jono Urbono

Dr. Vincas Kudirka po 80 metų

Vienas didžiųjų 19-tojo šimtmečio mūsų tautos žadintojų ir kelių jai nepriklausomybę grindusių, be jokios abejonės, buvo dr. Vincas Kudirka, miręs prieš pat dvidešimtojo amžiaus slenkstį 1899 metais lapkričio mėn. 16 d. Taigi šiemet minime šio mūsų tautos milžino mirties 80 metų sukaktį.

Vincas Kudirka visame aname mūsų tautinio gyvenimo kontekste buvo be galo dramatiška asmenybė ne vien tik rezistentinėje visuomeninėje bei kultūrinėje veikloje, bet grynai ir asmeniško savo apsisprendimo žmogiškoje įtampoje. Tačiau labai trumpu laiku, būdamas fizine prasme nestiprus, padarė neįsivaizduojamai daug, kone degė degdamas visuomeninio, publicistinio ir literatūrinio darbo ugnį. Jo buvimas pėdsakai tautoje taip giliai yra įsirežę, kad net perėjimai okupantai jau nedrįsta jo vardo ir jo darbų ištrinti žmonių sielose ir paminklinėje istorijos lentoje. Tiesa, Kudirkos parašytasis Tautos himnas šandien viešai giedoti Lietuvoj draudžiamas, bet ir "Lietuvių poezijos" antologijoje (1967) paliekamas kaip "Tautiška giesmė". Kudirkos darbo ir mirties miestas, nepriklausomybės metais pavadintas Kudirkos Naumiesčiu, ir šandien oficialiai tebeturį savo kudirkinį vardą. Nepriklausomybės laikais ten miesto aikštėje pastatytas skulptūrinis Grybo Kudirkos tebestovi ir dabar.

Vincas Kudirka buvo daugelio talentų žmogus: medicinos daktaras, visuomeninis veikėjas, laikraštininkas, poezijos ir prozos kūrėjas, vertėjas, net muzikas. Ir visas šias sritis užgriebęs ne tik

šiai sau, bet labai giliai ir lemiamai. Vargu ar be Vincas Kudirkos būtų atsiradęs mūsų paudros istorijoje "Varpas". Tuo labiau be Kudirkos šis leidinys vargu ar būtų išvareš mūsų tautoje tokią plačią ir gilią vagą. O pozityvaus nusiteikimo bei humanistinės mūsų poezijos puslapiuose iki šiol kažin ar ką gražesnio būtų kaip anie žinomieji V. Kudirkos eilėraščiai: "Varpas", "Labora", "Gražu, gražiau ir gražiausia", "Ne tas yra didis, "Maniesiems". Į tikrovę atremtos, labai talentingai parašytos ir skaudžiai linksmos jo satyros: "Lietuvos tilto atsiminimai", "Cenzūros klausimas", "Vilkai". Jos net šiandien nėra praradusios savo literatūrinio šmaikštumo bei tikrovinio aktualumo, ne vienu atveju tapdamos tikra analogija ir dabartinės Lietuvos okupacijos.

Pozityviu idealizmu persunktas, trumpas ir tragiškas dr. Vincas Kudirkos gyvenimas (mirė 40 metų) buvo ir yra ne vieno vėlesnio mūsų rašytojo užgriebta tema. Nepriklausomybės laikotarpyje Kazys Inčiūra parašė nuo scenos beveik nenuėjusią pjesę "Vincas Kudirka". Išėjioje Vincas Kudirkos gyvenimas atsiskleidžia J. Svaisto romane "Jo sužadėtinė". Pati naujausioji savotiška kudirkinė tema yra Kosto Ostrausko mikrodrama "Šaltkalvis" — žmogaus, iškirtusio iš Kudirkos kapo paminklo Lietuvos himno žodžius, susikirtimas su sąžine.

Tačiau dr. Vincas Kudirkos iškirti iš tautos ir iš pavienio lietuvių atminties bei širdies jau nekas negali. Tai liudija ir Kudirkos idėjų tęsėjas "Varpo" pasirody-

Skulptoriaus Vincas Grybo (naujų sukuriantas 1941 m.) sukurtas ir nepriklausomybės metais pastatytas dr. Vincas Kudirkos paminklas Naumiesčiuje, tuo pačiu miestu pavadintam Kudirkos Naumiesčiu. (Nuotrauka iš Broniaus Kvilio archyvo)

mas šiandieniniame Lietuvos po-
grindyje; leidinį kaip tik mini-
me šios dienos "Naujuos leidi-

paradoksiška, bet teisinga: kuo fortepionas geriau suderintas, tuo daugiau jis yra ne tone. Tai ypač jaučiama, kai fortepionas naudojamas su styginiais instrumentais ar su capella švariai intonuojančiu chorą. O kiek daug geros muzikos yra parašyta a capella lygiabalsiams chorams. Žvilgtelėkite tik į išradinėj renesanso laikotarpį, į visus motetus, madrigalus ir kitas ta laikotarpio populiarias formas. Kitas moterų balsams neišsamiams moterų repertuaro šaltinis (žinoma, su akomponimentu) taigi operos. Kiek gi ten dag gražių, žavingų moterų chorų.

Pirma programos dalis buvo skirta lietuvių liaudies dainoms. Tai yra labai sveikintinas dalykas. Kad lietuvių liaudies dainos yra išradingos savo melodika, ritmu, bei harmoniniais sąsambiais, yra mūsų seniai žinoma tiesa. Kas mažiau žinoma — tai faktas, kad visi tie autoriai — autorėliai, prisidėję kukliu žodeliu — harmonizuota, pridėję anoms archaiskoms liaudies dainoms, bandydami jas apipavidalinti savo vargingo, verkšenančio romantiko pasaulio rėmuose. Čia vadovė Dalia Viskontienė turėtų ateiptyje parodyti daugiau muzikalinės disciplinos, atrinkdama tas liaudies dainų harmonizacijas. Gi galų gale galėtų ir pati pabandyti ką nors suharmonizuoti, gerai pažindama savo vokalinių ansamblių — blogiau tikrai neišėitų už kai kurias koncerte atliktas dainas. Dalia! — reikia tik atidžiai, nesavanaudiškai pasižiūrėti į lietuvių liaudies dainos melodiją. Jei kruopščiai peržiūrėsi, atrasi joje viską: ir harmoniją, ir kontrapunktinę galimybę, ir ritminę akompanavimo slinkti.

Baigdamas norėčiau palinkėti šiam dailių merginų dailiai dainuojančiam būriui: dainuokite ne tai publikos daliai, kuri, išgirdusi šimtą kartų dainuotą dalykėlį, kaukia, rėkia, šaukia, kojomis trypia... bet ne jums — jie nori atkreipti kitų dėmesį į save, ir savo muzikinį išsilavinimą (aha, šita dainelė ir aš žinau). Dainuokite tai publikos daliai, kuri po žavingai, subtiliai, padainuotos Stasio Šimkaus "Vakarinės dainos" vieną akimirka tyli, bijodama pertraukti savo plojimų, tų nuostabių sukurtų nuotakių, ir tik tada, giliai atsidususi, išreiškia plojimas dvasinį bendravimą su jumis, kurį jūs tikriausiai jautėte bedainuodamas.

Darius Lapinskas

Prof. Kazimiero Būgos sukaktys

Lietuvių kalba, kaip išlaikiusi pačias seniausias indoeuropiečių kalbų formas, jau seniai kreipė į save kalbotyros mokslo dėmesį. Ją studijavo ir tikru kalbos mokslu brangakmeniu laikė Europos tautų didieji kalbininkai: vokietis A. Pot: (1802 — 1887), vok. F. Bopp (1791 — 1867), vok. A. Schleicher (1821 — 1868), vok. A. Leskien (1840 — 1916), vok. A. Bezzenberger (1851 — 1922), vok. F. Brugmann (1848 — 1919) ir kt., lenkas J. Rozwadowski (1867 — 1935), čekas L. Geitler (1847 — 1885), rusas F. Fortunatovas (1848 — 1914), švedas T. Torbjörnsson (1864 — 1948), prancūzas F. de Saussure (1857 — 1913), danas H. Pedersen (1868 — 1953), suomis J. Mikkola (1866 — 1946) ir daugelis daugelis kitų. Visi jie domėjosi lietuvių kalba, ją nagrinėjo, rašė apie ją mokslo veikalus.

Tačiau pačių lietuvių šios sritys mokslininkų gausumu, žalia antų minėtuju, negalėjome labai girti. Jonas Jablonskis (Rymuose. Čia vadovė Dalia Viskontienė turėtų ateiptyje parodyti daugiau muzikalinės disciplinos, atrinkdama tas liaudies dainų harmonizacijas. Gi galų gale galėtų ir pati pabandyti ką nors suharmonizuoti, gerai pažindama savo vokalinių ansamblių — blogiau tikrai neišėitų už kai kurias koncerte atliktas dainas. Dalia! — reikia tik atidžiai, nesavanaudiškai pasižiūrėti į lietuvių liaudies dainos melodiją. Jei kruopščiai peržiūrėsi, atrasi joje viską: ir harmoniją, ir kontrapunktinę galimybę, ir ritminę akompanavimo slinkti.

Pirmasis jau tikrai tarptautinio garso lietuvių kalbininkas buvo Kazimieras Būga. Siemė lapkričio mėn. 6 d. suėjo šimtas metų nuo jo gimimo, o gruodžio 2 d. sueis 55 metai nuo kalbininko mirties. Mirė 1924 m. Karaliaučiuje, kur buvo nuvažiuavęs gydytis. K. Būgos palyginti gana ankstyva mirtis buvo pačių lietuvių kuriamai kalbotyrai begalinis nuostolis. Lemtis čia mums yra tikrai negailėstinga. Net iki pat šių dienų. Kai po pastarojo karo Lietuvoje vėl atsikavė naujausioji mūsų kalbininkų karta, ir kai jų tarpe tarptautinių garų emė įsigyti jaunas kalbininkas Jonas Kazlauskas, okupantų jis 1970 m. buvo likviduotas, tesulaukęs vos 40 metų.

Kazimieras Būga, ne ką ilgiau gyvenęs už J. Kazlauską (Būga mirė 45 metų), savo laiku buvo vienas iš didžiausių autoritetų kalbotyros moksle, liečiant lietuvių kalbos įvairius klausimus.

Kazimieras Būga (1879-1924)

Palaike santykius su visais žymiaisiais kitų tautų kalbininkais, kurie savo ruožtu nuolat kreipdavosi į K. Būgą, vis atskleidždami jo nuomonės apie vietą ar kitą jų tyrinėjimą lietuvių kalbos problema.

K. Būgos asmenyje jo kalbininko genialumas jaugėsi su nepaprastu mokslininko darbštumu. Profesoriaudamas universitete, jis organizavo dar ir dabar neužbaigtą didžiojo "Lietuvių kalbos žodyno" leidimą. Mirdamas paliko milžinišką žodyno kartoteką (apie 17 pūdų). Lietuvos ir užsienio kalbotyros mokslo leidiniuose paskelbė daug ir šiandien laisvai reikšmingų mokslo darbų. Štai bent kelios jo studijų antrašės iš daugelio: "Apie lietuvių asmens vardus" (1911), "Kalbų mokslas bei mūsų senovė" (1923) "Lietuvių iškūrimas šių dienų Lietuvoje" (1924), "Aisčių praeitis vietų vardu šviesoje" (1924). Didelis K. Būgos įnašas yra lietuvių kalbos kirčio ir priegaidės mokslui. Daug dėmesio skyrė lietuvių ir latvių kalbų santykiams. Remdamasis kalbiniais duomenimis, rašė apie baltų tautų mitologiją.

Rinktiniai Kazimiero Būgos raštai yra sukaupyti trijuose didžiuliuose tomuose, išleistuose Lietuvoje 1958 — 1962 metų laikotarpiu.

Toronto volungių čiulbėjimas Chicagoje

Dailios merginos dailiai dainavo dailiai dailias dainas. Dalia Viskontienė jas dailiai paruošė ir dailiai dirigavo jaunimo centro didžiojoje salėje Chicagoje, praėjusio sekmadienio (XI. 11) popietėje. Koncertą rengė PLJS Rysčių centras — Mindaugas Plešys, kuris, kaip koks vandenų oktopas, viena ranka prie fejmo bilietus tikrino, kita žmonėms ro-dė vietas, trečia scenos užuolaidą traukė, ketvirta dainavusiom merginoms gėles dalino. Gi visi kiti valdybos nariai turbūt dar vis posėdžiavo, sprenddami, ar prasminga iš viso tokius koncertus rengti, kai baliai atneša daug didesnį pelną, reikalingą nusistinti mūsų jaunimui ir sekanti Jau-nimo kongresą, taip sustiprinant jų "good time" supratimą. Tik taip išauginis iš jų taurius, susipratusius lietuvių, o ne siųsdami juos kokių ten koncertų klausyti. Į juos jaunimo nė su pyragu neprivilios, ką paliudijo ir čia aprašomas koncertas.

Reikia sveikinti Dalią Viskontienę ir jos "Volunges", kad pašventė daug laiko, besiruošdamas šiam koncertui, kad paaukotas darbas atnešė gražių rezultatų: gerai išlyginti balsai; dėmesys muzikinėms detalėms, užmirštant vieną kitą nukrypimą — gan švari intonacija ir geras tempų pajutimas, nesibijant jų pertraukti, pajavirinti vykusių rubato naudojimu. Turint tokius pozityvius muzikinius duomenis, ansamblis turėtų atsikratyti kai kurių elementų, publikai trukdančių gerėti muzikiniu atlikimu. Nereikėjo juoką išsukiančių dirbtinių scenos judesių, sėdėjimo ant tokių bjauriai nuodugų scenos laiptų (nėgi jau pavargę? — o kad tik vinis nesudraskytų kurios suknelės! — ar negalima buvo tuos laiptus su kuo pridengti?). Atsitraučiusius viso to, kita kartą volungės turėtų atsivėžti ir savo apšvietimo spe-

cialistą, kad neįvyktų tas pat kaip šiame koncerte — kokios šviesos buvo likę nuo praeito pastatymo, tas ir uždegė. O kaip būtų buvę galima nuotaikingai, ypač antroje dalyje, apšviesti baltas merginų sukneles, sukuriant ir nuotaką, ir net sceninį judesį, vien tik šviesų pagalba.

Na ir paskutinė, bet ne pati menkiausia koncerto rakštis — tai repertuaras, arba klausimas: koncertas čia, ar balius. Pusė programos — estradinės dainos. Nie-

ko blogo nėra su estradinėmis dainomis, jeigu jos sudaro balius vakaro programą — begurkšnojant taurelę, paraudę veideliai, jaukiai prigesintos švieselės. Tačiau kai tai atliekama koncerto rėmuose, tai truputį lyg nepatogu nei sėdėti, nei klausytis, — ypač kad visos tos dainos, nežūrint autorių pavardžių įvairumo, pasiūtos ant to paties kurpaliaus: paimtas sentimentalus, patosais persūdintas tekstas, pasivogtos ži-

niuos", o naujame "Varpe" spausdintą eilėrašį pateikiame mūsų skaitytojams 3 psl. k. brd.

nomų populiarią muzikos autorių melodijos, o darant jas lietuviškos estradinės dainomis, pridėdama tik sava lietuviška pavardę. Gal nuosirdžiau jau būtų dainuoti originalių autorių dainas lietuviškomis vertimais.

Sakykite, ar nemalonai atvargę buvo po tų visų tralalaikų išgirsti a capella dainuojamos St. Šimkaus "Vakarinės dainos"? Tai buvo vakaro kulminacinis punktas. Merginos — Volungės, kadangi jūs sugėbate a capella švariai, su gera intonacija dainuoti, kas mūsų tarpe yra labai retas dalykas: dainuokite dažniau be fortepiono palydos. Yra

Nauji leidiniai

• Dr. Antanas Kučas, ARKIVYKUPAS JURGIS MATULEVIČIUS. MATULEVIČIUS. Gyvosios krikščionybės apaštala. Įvadą parašė kard. Antonio Samorė. Išleido lietuvių marijonų Šv. Kazimiero provincija Amerikoje. Spausdino "Draugo" spaustuve. Tiražas 1000 egz. Kongreso Bibliotekos katalogo kortelės Nr. 79-88383; ISBN Nr. 0-933820-04-6. Leidinys kietais viršeliais, 592 psl., iliustruotas nuotraukomis, kaina — 15 dol., gaunamas "Drauge".

Šis istoriko dr. Antano Kučo veikalas — arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus biografinė grafija — yra stambus, gal net pats imponantiškiausias leidinys iš visų, liečiančių arkivyskupo Matulevičiaus gyvenimą ir darbą. Aštrus istoriko žvilgsnis čia labai padėjo išrinkti iš gausios, dėjimo ant tokių bjauriai nuodugų scenos laiptų (nėgi jau pavargę? — o kad tik vinis nesudraskytų kurios suknelės! — ar negalima buvo tuos laiptus su kuo pridengti?). Atsitraučiusius viso to, kita kartą volungės turėtų atsivėžti ir savo apšvietimo spe-

žmogų tikrovėje, tose aplinkybėse, kuriose jis gyveno ir dirbo tarp įvairiausių žmonių, kličių bei kryžių".

Knyga suskirstyta į daugybę skyrių, skyrelių. Kad skaitytojas jau iš anksto suvoktų šios knygos pobūdį ir apimtį, pateikiame čia vien tik didžiųjų skyrių antraštes: Įvadas (kard. Antonio Samorė). Pratarinė; Erškėčiuta jaunystė; Kiečių seminarijoje; Varšuvos seminarijoje; Petrapilio akademijoje; Kryžkelė-

Arkivyskupas Jurgis Matulevičius

je; Studijos Šveicarijoje. Painiava rusiškose pinklėse; Mokytojas ir auklėtojas; Gydymas Varšuvoje; Kun. Matulevičiaus asmenybės bruožai; Visuomeninės veiklos sūkuriose; Dvasinės akademijos profesorius, Marijonų vie-nuolijos atnaujintojas; Dvasinis dienoraštis; Kelionė iš Friburgo į Romą; Noviciatė Friburge; Varšuvoje Pirmojo pasaulinio karo metu; Nori būti tik vienuoliu, ne vyskupu; Konsekracija ir ingresas; Pirmieji vyskupavimo metai; Rattai ir Matulevičius; Vyskupo kasdiena; Parapijų vizitacijos; Lenkų viešpatavimas Vilniuje; Politika ir bažnyčia. Tolimesniųjų įvykių margumynas; Vilniaus valdytojo lazda; Vilniaus sufragano klausimas; Kelionė į Romą Ad limina; Vilniaus lenkų skundai; Riaušės Rodūnės bažnyčioje; Vyskupas ir Vienuolijos vadovas; Atsisakymas iš Vilniaus; Vysk. Matulevičius Romoje; Vilniaus vyskupijos kapitulės protokolas; Apaštališkasis vizitatorius Lietuvoje; Lietuvos bažnytinė provincija; Arkivyskupas Matulevičius ir moterų vienuolijos; Arkivyskupas Matulevičius Amerikoje; Lietuvos konkordatas su Šv. Sostu; Arkivyskupo Matulevičiaus laidotuvis; Beatifikacijos bylos

apžvalga; Priedas; Bibliografija. Biografiniai duomenys; Asmenų ir vietovių vardynas.

• O. V. Milašius, SEPTYNIOS VIENATVĖS. Vertė Antanas Vaičiūnaitis. Išleido Lietuviškos knygos klubas 1979 m. Chicagoje. Viršelis Vytauto O. Virkau. Leidinys 152 psl., iliustruotas nuotraukomis, kaina — 4 dol., gaunamas "Drauge".

Tai O. V. Milašiaus rinktinės poezijos knyga ir vertėjo Antano Vaičiūnaitio puikias ir ilgo darbo vaisius. Kaip žinome, anksčiau Lietuviškos knygos klubas

yra išleides taigpi Antano Vaičiūnaitio lietuvių kalbon išverstą garsiąją O. V. Milašiaus misteriją "Miguel Mañara". Tokiu būdu dabar ir lietuvių kalba parankiai turime pačias gražiausias O. V. Milašiaus kūrybos vietas.

Nors šis leidinys pavadintas vienos O. V. Milašiaus knygos "Les sept solitudes" (Septynios vienatvės) vardu, tačiau joje yra surinkta, kas rasta gražiausio ir kitose Milašiaus knygose. Pagal tai ir ši vertimų knyga skirstoma į tokius skyrius: Septynios vienatvės, Simfonijos, Nihumin, Adramandoni, Pažinimo giesmė, Lemuelio išpažintis, Psalmės.

Vertėjo pratarinėje pateikiama idomių žinių apie ligšiolinius Milašiaus vertimus lietuvių kalbon ir į kitas kalbas, apie prancūzų didelį respektą Milašiui ir jo kūrybai. Ypač vertėjo kruopščiai parengti čia spausdinamų dalykų gausūs paaiškinimai, gražiai surikiuoti knygos paskutiniuosiuose puslapiuose. Savo vietoje įtemtos įvairių laikotarpių O. V. Milašiaus portretinės nuotraukos ir dail. A. Bilio portretinis piešinys dar labiau knyga puošia ir įvairina. Leidinį užsklendžia Milašiaus datų puslapis ir jo kopo nuotrauka Fontainebleau kapinėse, Prancūzijoje.

• VARPAS, 1979 metai, Nr. 7. Lietuvos pagrindinio leidinio 35 sąsiuvinio dydžio puslapis. Naujasis numeris pradėdamas K. Masiliūno straipsniu, skirtu Vilniaus universiteto jubiliejui "Vilniaus universiteto 400 metų jubiliejui atėjant". Toliau yra nepasirašytas raštas: "Naujas Romos popiežius Jonas — Paulius II". Po to duodama pora ankstesniųjų Bernardo Brazdžionio eilėraščių: "Lietuviškom žodžių" ir "Saukiu aš tautą".

Vėl nepasirašytame straipsnyje "Paryžiaus lituanus" žvelgiama į poetą Oskarą Milašių ir jo kūrybą. P. Miškinis rašo apie žymųjį 1863 metų sukilimo vadą kun Antaną Mackevičių. Gale duodama bibliografija apie A. Mackevičių — net 31 pozicija. N. Henrikas pateikia labai idomius svarstymus rašė "Kas kurie politinės sąmonės raidos Lietuvoje klausimai". Straipsnyje panaudotos mintys iš A. Strėmos ir Tomo Venclovos pasisakymų. Spausdinamas Dariaus Girėno testamentas ir jo šandienos komentaras. Leidinys baigiamas tenyškio poeto J. Pašvės pievio (suprantama — čia šlaunų pyvardis) eilėraščių "Lietuva". Ji persispausdinam šios dienos kultūrinio priedo 3 puslapyje.